
ESTUDI D'IMPACTE AMBIENTAL
MILLORA GENERAL. NOVA CARRETERA D'ALMACELLES A ALGUAIRE. DE LA CARRETERA N-
240, PK 112+500, A LA N-230, PK 12+230. TRAM: ALMACELLES – VILANOVA DE SEGRÀ. CLAU
IA-NL-09032

DOCUMENT III: ANNEXES A LA MEMÒRIA

DOCUMENT: ANNEXES A LA MEMÒRIA
ÍNDEX DEL DOCUMENT

ANNEX I:	Ordre estudi i document abast
ANNEX II:	Legislació de Referència
ANNEX III:	Patrimoni Cultural
ANNEX IV:	Estudi Ambient Acústic
ANNEX V:	Plànols estudi informatiu

ORDRE D'ESTUDI Nº 090401

TÍTOL: Millora general. Nova carretera d'Almacelles a Alguaire. De la carretera N-240, PK 112+500, a la N-230, PK 12+230. Tram: Almacelles - Vilanova de Segrià

1.- Dades generals

Clau: EI-NL-09032
Impacte ambiental: IA-NL-09032
Títol abreujat: Nova carretera d'Almacelles a Alguaire. De la N-240, PK 112+500, a la N-230, PK 12+230. Almacelles - Vilanova de Segrià
Tipus d'estudi: Estudi informatiu
Classe d'obra: Millora General - Nova carretera

Carretera	PK inicial	PK final
NOVA Carretera nova amb codi per definir	0,0	11,5

Longitud aproximada: 11,5 km
Municipis afectats: Almacelles, Torrefarrera, Alguaire, Vilanova de Segrià
Comarques: Segrià
Òrgan redactor: Gestió d'Infraestructures SA
Pressupost previst: 7.500,00 milers € (1.247,90 MPTA)
Cal fer informació pública: Sí

2.- Paràmetres de disseny

Tipus de xarxa: Comarcal
Tipus de via: Carretera convencional 1+1
Tipus de terreny: Ondulat
Velocitat de projecte: 80 km/h

Trams informats			IMD	V.P. (%)	Any	IMD previst	V.P. previst (%)
Carretera	PK inici	PK final					

Secció tipus: 7/10
Vorals interiors: m
Mitjana: m

Encreuaments: PK

Escala d'estudi: 1:100, 1:200, 1:500, 1:1000, 1:2000, 1:5000
Observacions:

3.- Definició d'alternatives i condicionants

3.1.- Objecte

L'objecte del present projecte es la definició de diverses alternatives de traçat, si s'escau, de la nova carretera entre Almacelles i Alguaire des de la N-240 a la N-230.

3.2.- Definició de les obres a estudiar

Les alternatives a estudiar tenen el seu origen al PK 112+500 de la N-240 i el final al PK 12+230 de la N-230.

3.3.- Condicionants a tenir en compte

4.- Annexos a contemplar

L'estudi informatiu es redactarà tenint en compte el "Plec de Prescripcions Tècniques per a la redacció d'estudis informatius", tenint especial cura en la redacció dels següents annexos a la Memòria:

Antecedents
Planejament urbanístic
Traçat
Moviment de terres
Ferms i paviments
Climatologia, hidrologia i drenatge
Geotècnia i geologia
Serveis afectats
Expropiacions
Valoració de les mesures correctores de l'estudi d'impacte ambiental
Anàlisi multicriteri de les diferents alternatives

5.- Instruccions particulars i documentació

5.1.- Documentació adjunta:

Plànol de situació.

5.2.- Encàrrecs necessaris per a la redacció:

5.3.- Fases del projecte:

La direcció del projecte haurà de posar en coneixement de la Direcció General de Carreteres totes aquelles modificacions que puguin alterar el contingut de l'ordre d'estudi, en especial, haurà d'informar per a la seva aprovació de l'estat del projecte en les següents fases com a pas previ per a la seva continuació.

Definició d'alternatives en planta i alçat, i valoració	4 setmanes del contracte.
Definició de l'alternativa escollida (planta, alçat i secció tipus)	6 setmanes del contracte.
Geotècnia	8 setmanes del contracte.
Definició de les obres de fàbrica	8 setmanes del contracte.

Drenatge, hidrologia i ferm
Serveis afectats
Expropiacions
Pressupost estimatiu
Maqueta

8 setmanes del contracte.
10 setmanes del contracte.
11 setmanes del contracte.
12 setmanes del contracte.
13 setmanes del contracte.

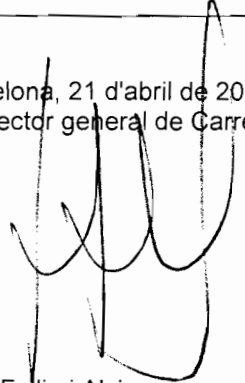
5.4.- Termini de redacció:

El termini de redacció no superarà els 4 mesos.

5.5.- Seguiment del projecte:

El seguiment del projecte anirà a càrrec del Servei Territorial de Lleida.

Barcelona, 21 d'abril de 2009
El director general de Carreteres

Jordi Follà i Alsina

Direcció Gral. de Carreteres
Subdirecció Gral. de Planificació
i Projectes
Av. Josep Tarradellas, 2-6
08029 Barcelona

r/n: Millora general. Nova carretera d'Almacelles a Alguaire. N-240 PK 112+500 a la N-230 PK 12+230. Tram: Almacelles – Vilanova de Segrià (IMP10/16 – OTAALL20100067). *IA PL 09032*

Us trameto, adjunt, el document d'abast elaborat des d'aquests Serveis Territorials en relació amb l'expedient referenciat.

La cap de l'Oficina Territorial d'Avaluació Ambiental

 Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge
Serveis Territorials a Lleida

Leticia Cortí Barberà

Lleida, 20 d'agost de 2010

LC/ag

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques (DOP-Av. J.
Tarradellas)

Membre: 8365E/21090/2010
Data: 26/08/2010 10:46:45

Registre d'entrada

DOCUMENT D'ABAST DE L'ESTUDI D'IMPACTE AMBIENTAL del projecte de Millora general. Nova carretera d'Almacelles a Alguaire N-240, PK 112 + 500, a la N-230. Tram Almacelles – Vilanova de Segrià. (IMP10/16 - OTAALL20100067)

1. Antecedents

En data 2 de març de 2010, va tenir entrada als Serveis Territorials del Departament de Medi Ambient i Habitatge (DMAH) a Lleida la sol·licitud per determinar l'abast i el nivell de detall de l'estudi d'impacte ambiental del projecte Millora general. Nova carretera d'Almacelles a Alguaire, N-240, PK 112 + 500, a la N-230, tramitat i promogut per la Direcció General de Carreteres.

La sol·licitud s'acompanya del document ambiental previ redactat per l'empresa Entorn S.A., en data desembre de 2009.

2. MARC NORMATIU I PROCEDIMENT ADMINISTRATIU

El projecte s'ha de sotmetre al procediment d'avaluació d'impacte ambiental, de conformitat amb el previst al Reial decret legislatiu 1/2008, d'11 de gener, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'avaluació d'impacte ambiental de projectes.

Supòsit: annex I, grup 6a, Construcció d'autopistes, autovies, vies ràpides i carreteres convencionals de nou traçat.

3. DESCRIPCIÓ DE LA PROPOSTA I DEL DOCUMENT AMBIENTAL

La infraestructura consisteix en una carretera nova que enllaçarà la N-240 amb la N-230. La via es projecta al termes municipals Almacelles, Torrefarrera, Alguaire i Vilanova de Segrià, a les comarca del Segrià, amb l'objectiu d'assolir una via d'enllaç entre els nuclis d'Almacelles, Rosselló, Alguaire i Vilanova de Segrià, i d'altra banda, un accés més directe al aeroport d'Alguaire des d'Almacelles i Osca.

La carretera formarà part de la xarxa comarcal i es projecta amb un carril de circulació per sentit, amb un terreny ondulat i una velocitat de projecte de 80 km/h.

La longitud del corredor és d'aproximadament 9.500 metres i el Pla Territorial Parcial de Ponent la defineix com una via estructurant primària, amb una velocitat de projecte prevista de 80 km/h i una secció tipus 6/7, amb una calçada d'1+1.

La documentació presentada mostra un únic corredor amb dos alternatives de traçat en la seva part central i amb diferències que es basen en el major o menor aprofitament del camí preexistent i en el lloc de pas escollit per superar el relleu.

El document ambiental previ, fa una descripció del medi natural de la zona i destaca l'entorn i la fauna estèpica, així com la presència de diferents cossos d'aigua amb un alt valor de conservació: el clot de la Unilla (espai inclòs en la xarxa Natura 2000), la bassa de la font i el pantà del tros gran, aquests dos darrers infraestructures de reg amb un elevat grau de naturalització.

4. CONSULTES

El 13 d'abril de 2010, d'acord amb l'article 8 del Real decreto legislatiu 1/2008, d' 11 de gener, pel que s' aprova el text refós de la Llei d'avaluació d'impacte ambiental de projectes, s'han realitzat consultes als següents organismes i institucions:

Relació de consultes	Respostes rebudes
Agència Catalana de l'aigua	
Direcció General de Prevenció, Extinció d'incendis i Salvaments	
Direcció General d'Arquitectura i Paisatge	
Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural	
Direcció General de Patrimoni Cultural (Dept. de Cultura i mitjans de comunicació)	X
Ajuntament d'Almacelles	X
Ajuntament de Torrefarrera	X
Ajuntament d'Alguairó	
Ajuntament de Vilanova de Segrià	
Consell Comarcal del Segrià	
IPCENA	

La resposta del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la DGPC rebuda el 18 de juny de 2010, indica que s'ha iniciat una prospecció arqueològica de la zona atès a l'interès del patrimoni existent, els resultats de la qual, caldrà fer-los constar en l'estudi d'impacte ambiental així com les mesures correctores més adients per reduir l'impacte que tot tenir la infraestructura.

En els suggeriments presentats pels Ajuntaments d'Almacelles i Torrefarrera es proposen alternatives a les proposades en l'informe preliminar. L'Ajuntament d'Almacelles no fa consideracions directament relacionades amb aspectes ambientals, malgrat proposa alguna modificació dels paràmetres de la infraestructura que representarien un increment notable dels recursos emprats en l'obra. L'Ajuntament de Torrefarrera proposa aprofitar camins existents en comptes de les alternatives contemplades en el projecte consistents en la creació de nous traçats.

5. AMPLITUD I NIVELL DE DETALL DE L'ESTUDI D'IMPACTE AMBIENTAL

La carretera, es projecta en un àmbit bastant transformat per l'ús agrícola i urbà, amb conreus herbacis de regadiu, basses i nombroses granges i residències de pagès. D'altra banda, cal destacar l'alt valor per la connectivitat dels agroecosistemes estèpiques de la part nord de la plana de Lleida.

Amb l'objecte de concretar mesures per la minimització de l'impacte ambiental i triar la millor alternativa des del punt de vista ambiental, cal valorar detalladament l'afecció de la infraestructura sobre elements del paisatge que generen un major potencial connector.

A priori, l'àmbit on caldria concentrar el major nombre de mesures i definir el traçat més apropiat, és el localitzat en la mitja part oest del corredor ja que és el lloc on es concentra un nombre més elevat d'hàbitats, com són: vessants de tossals amb vegetació estèpica, conreus de secà, conreus de regadiu, sèquies, canal d'Aragó i Catalunya, la bassa de la Font. Aquesta bassa presenta un canyissar bastant estès al seu voltant que configura un hàbitat idoni per l'avifauna aquàtica i rapinyaires com l'arpella.

La situació geogràfica del corredor proposat imposa unes característiques ecològiques de transició o ecotonals que genera diversitat biològica. En aquest sentit, es necessari avaluar per cadascuna de les alternatives: la superfície de vegetació alterada pels moviments de terra, proximitat als ambients aquàtics, formes d'abordar els creuaments de les sèquies i el canal, com es mantenen les plantacions d'arbres actuals o els arbres aïllats en els enllaços de camins. L'anàlisi d'aquests aspectes pot contribuir a la selecció d'indrets en els que pot ser convenient la creació de passos de fauna o llocs preferents per a la plantació de vegetació autòctona local.

Cal adreçar a incrementar la diversitat de la vegetació de les mesures associades a l'àmbit més oriental de la infraestructura, pel fet d'estar afectat per la concentració parcel·laria de Balaguer, actuació que ha significat una notable pèrdua d'heterogeneïtat d'hàbitats.

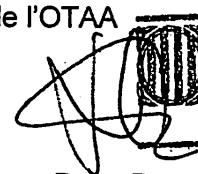
Pel que fa a l'impacte paisatgístic, cal valorar també quina alternativa representa un menor fragmentació de l'espai antropitzat (granges, altres edificacions associades a les explotacions agràries, camins, etc..)

Cal que l'EIA aporti els resultats de la prospecció arqueològica i les mesures correctores a adoptar per tal de minimitzar els impactes sobre el patrimoni.

Finalment, recordar que l'estudi d'impacte ambiental haurà d'incloure la definició de la vigilància ambiental i estar degudament signat pel tècnic redactor d'aquest.

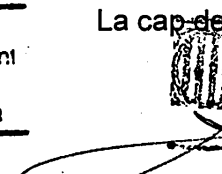
Lleida, 22 de juliol de 2010

El tècnic de l'OTAA

  Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge
Serveis Territorials a Lleida

Josep Ramon Roca Rosell

La cap de l'OTAA

  Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge
Serveis Territorials a Lleida

Leticia Corti Barberà

ANNEX II
LEGISLACIÓ DE REFERÈNCIA

1. Legislació vigent

A continuació es llista de manera resumida la legislació que, d'una manera o altra, pot estar relacionada amb els diferents aspectes que contempla el projecte avaluat en el present estudi.

- **Bàsica. Avaluació ambiental. Contingut EIA.**

- DIRECTIVA 97/11/CE del Consell, de 3 de març de 1997 per la que es modifica la Directiva 85/337/CEE relativa a l'avaluació de les repercussions de determinats projectes públics i privats sobre el medi ambient.
- DIRECTIVA 85/337/CEE del Consell, de 27 de juny de 1985, relativa a l'avaluació de les repercussions de determinats projectes públics i privats sobre el medi ambient.
- REAL DECRETO 1131/1988 *del Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo*, de 30 de septiembre, *por el que se aprueba el Reglamento para la ejecución del R.D.L. 1302/1986 de Evaluación de Impacto Ambiental*.
- LEY 9/2006, de 28 de abril, sobre evaluación de los efectos de determinados planes y programas en el medio ambiente, derogada en la seva disposició addicional primera.
- REAL DECRETO LEGISLATIVO 1/2008, de 11 de enero, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Evaluación de Impacto Ambiental de proyectos.
- DECRET 114/1988 de la Generalitat de Catalunya, de 7 d'abril, d'avaluació d'impacte ambiental.

- **Patrimonio Natural y la Biodiversidad**

- LEY 42/2007, de 13 d diciembre, del Patrimonio Natural y la Biodiversidad.

- **Fauna**

- DIRECTIVA 79/409/CEE del Consell, de 2 d'abril de 1979, relativa a la conservació de les aus silvestres. (Directiva aus).
- DIRECTIVA 91/244/CEE, de 6 de maig de 1991, que modifica l'anterior.
- DIRECTIVA 92/43/CEE del Consell, de 21 de maig de 1992, relativa a conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres. (Directiva hàbitats)

- DIRECTIVA 94/24/CEE del Consell, de 8 de juny de 1994 per la que es modifica l'annex II de la Directiva 79/409/CEE, relativa a la conservació de les aus silvestres.

- CONVENI de Berna relatiu a la Conservació de la Vida Salvatge i el Medi Natural a Europa.

- CONVENI de Bonn sobre la Conservació de les Espècies Migratòries d'Animals Salvatges.

- REAL DECRETO 439/1990, de 30 de març, pel qual es regula el *Catálogo Nacional de Especies Amenazadas*.

- REAL DECRETO 1997/1995, de 7 de desembre, sobre Mesures a fi de poder garantir la biodiversitat mitjançant la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres.

- LLEI 3/1988, de 4 de març, sobre la Protecció dels Animals a Catalunya.

- LLEI 3/1994, de 20 d'abril de modificació de la Llei 3/1988, de protecció d'animals.

- DECRET 282/1994, de 29 de setembre, pel qual s'aprova el Pla de recuperació del trencalòs a Catalunya.

- ORDRE de 23 de novembre de 1994, per la qual s'amplia la relació d'espècies protegides a Catalunya.

- ORDRE de 10 d'abril de 1997, per la qual s'amplia la relació d'espècies protegides a Catalunya.

- ORDRE MAB/138/2002, de 22 de març, per la qual s'aprova el Pla de conservació de la llúdriga.

- **Espais protegits**

- DECRET 328/1992, de la Generalitat de Catalunya, de 14 de desembre, pel qual s'aprova el Pla d'Espais d'Interès Natural de Catalunya (P.E.I.N).

- **Vies pecuàries**

- LLEI 3/1995, de 23 de març, de Vies Pecuàries.

- **Patrimoni cultural**

- LLEI 9/1993, de la Generalitat de Catalunya, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català.

- DECRET 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.
- **Activitats extractives**
 - REAL DECRETO 2994/82, de 15 d'octubre de Restauración de espacios naturales afectados por actividades extractivas.
 - ORDEN de 20 de noviembre de 1984 por la que se desarrolla el R.D. 2994/82.
 - LLEI 12/1981 de Presidència de la Generalitat de Catalunya, de 24 de desembre sobre Protecció d'espais d'interès natural afectats per activitats extractives.
 - DECRET 343/1983, de 15 de juliol, sobre Normes de protecció del medi ambient d'aplicació a les activitats extractives.
 - ORDRE de 6 de juny de 1988 que desenvolupa el DECRET 343/1983 de Normes de protecció del medi ambient d'aplicació a les activitats extractives
- **Residus**
 - LLEI 6/1993, de la Generalitat de Catalunya, de 15 de juliol, reguladora de residus.
 - DECRET 219/2001, d'1 d'agost, pel qual es deroga la disposició addicional tercera del Decret 93/1999, de 6 d'abril, sobre procediments de gestió de residus.
 - DECRET 92/1999, de 6 d'abril de modificació del Decret 34/1996, de 9 de Gener pel qual s'aprova el Catàleg de Residus de Catalunya.
 - DECRET 93/1999, de 6 abril, sobre procediments de gestió de residus.
 - DECRET 1/1997, de 7 de gener, sobre la disposició del rebuig dels residus en dipòsits controlats.
 - DECRET 201/1994, de 26 de juliol, regulador dels enderrocs i altres residus de la construcció.
 - DECRET 161/2001, de 12 de juny, de modificació del Decret 201/1994, de 26 de juliol, regulador dels enderrocs i altres residus de la construcció.
- **Protecció de l'ambient atmosfèric**
 - LLEI 22/83 de Protecció de l'ambient atmosfèric.
 - DECRET 322/87 de desplegament de la LLEI 22/83 de protecció de l'ambient atmosfèric.
 - LLEI 6/1996 de 18 de juny de modificació de la LLEI 22/83, de 21 de novembre, de protecció atmosfèrica.
 - RESOLUCIÓ de 30 d'octubre de 1995, per la qual s'aprova una ordenança municipal tipus, reguladora del soroll i les vibracions.
- **Aigües**
 - LLEI 21/2001, de 28 de desembre de mesures fiscals i administratives.
 - DECRET 83/1996, de 5 de març, sobre mesures de regularització d'abocaments d'aigües residuals.
- **Soroll i vibracions**
 - LEY 37/2003, de 17 de noviembre, del Ruido.
 - REAL DECRETO 212/2002, de 22 de febrer, que regula las emisiones sonoras en el entorno debidas a determinadas máquinas al aire libre.
 - LLEI 16/2002, de 11 de juliol, sobre protecció de la contaminació acústica.
- **Llum**
 - LLEI 6/2001, de 31 de maig, d'ordenació ambiental de l'enllumenament per a la protecció del medi nocturn.
 - DECRET 82/2005, de 3 de maig, pel qual s'aprova el Reglament de desenvolupament de la Llei 6/2001, de 31 de maig, d'ordenació ambiental de l'enllumenament per a la protecció del medi nocturn.
- **Ordenació forestal i prevenció d'incendis**
 - LLEI 6/1988, de Presidència de la Generalitat, de 30 de març, d'Ordenació forestal.

- DECRET 64/1995, de la Generalitat de Catalunya, de 7 de març, pel qual s'estableixen mesures de prevenció d'incendis forestals i s'inclouen els termes municipals declarats d'alt risc d'incendi forestal.
- DECRET 130/1998, de la Generalitat de Catalunya, de 12 de maig, pel qual s'estableixen mesures de prevenció d'incendis forestals a les àrees d'influència de carreteres.
- DECRET 268/1996, de 23 de juliol, pel qual s'estableixen les mesures de tallada periòdica i selectiva de vegetació en la zona d'influència de les línies aèries de conducció elèctrica per a la prevenció d'incendis forestals i la seguretat de les instal·lacions.
- LLEI 4/1997, de 20 de maig, de protecció civil de Catalunya.
- **Carreteres**
 - DECRET 293/2003, de 18 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament General de Carreteres.
 - DECRET LEGISLATIU 2/2009, de 25 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de carreteres.
- **Plans territorials**
 - ACORD GOV/156/2008, de 16 de setembre, pel qual s'aprova definitivament el Pla Territorial Parcial de les Comarques Centrals.

MEMÒRIA DE LA PROSPECCIÓ SUPERFICIAL I ESTUDI DE
L'IMPACTE SOBRE EL PATRIMONI CULTURAL
(ARQUEOLÒGIC, PALEONTOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC).

ESTUDI D'IMPACTE AMBIENTAL DEL PROJECTE NOVA
CARRETERA D'ALMACELLES A ALGUAIRE, T.M.
ALMACELLES I TORREFARRERA (SEGRIÀ)

MARÇ, JUNY I JULIOL DE 2010

MARTA FABREGAS i ESPADALER i CESC BUSQUETS i COSTA

MATARÓ, JULIOL de 2010

ÍNDEX

1.	Introducció i metodologia	2
2.	Almacelles i Torrefarrera (Segrià). Marc històric i geofísic	3
3.	Relació dels elements localitzats del patrimoni cultural	7
3.1.	Béns Culturals d'Interès Nacional	7
3.2.	El patrimoni arqueològic.....	7
3.3.	El patrimoni arquitectònic.....	8
4.	Prospecció arqueològica preventiva	10
4.1.	Mètode emprat en el treball de camp	10
4.2.	Resultats de la Prospecció Superficial.....	10
5.	Conclusions d'interès arqueològic.....	12
6.	Afectació i mesures correctores sobre el patrimoni cultural	13
7.	Documentació gràfica.....	15
7.1.	Fotografies dels elements catalogats	15
7.2.	Fotografies de les àrees de prospecció (A.P.).....	16
7.3.	Fotografies de les zones d'expectativa arqueològica (Z.E.A.).....	24
7.4.	Fotografies de les trobades aïllades (T.A.)	26
7.5.	Fotografies de les estructures viaries (E.V.)	27
8.	Bibliografia.....	28
9.	Netgrafia	28

Annex 1: Documentació cartogràfica/planimètrica

Annex 2: Fitxes de la Prospecció Superficial

Annex 3: Legislació patrimoni cultural i autoritzacions administratives

1. Introducció i metodologia

Arran de la realització de l'**Estudi d'Impacte Ambiental del Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire, T.M. Almacelles i Torrefarrera (Segrià)** l'empresa ENTORN, S.A. ENGINYERIA I SERVEIS ha encarregat a l'empresa ATICS, S.L. la redacció de la part d'aquest estudi dedicat a l'impacte sobre el Patrimoni Cultural (Patrimoni Arqueològic, Paleontològic i Patrimoni Arquitectònic).

L' estudi s'ha estructurat en les següents parts:

- ✓ Buidatge exhaustiu de la documentació existent a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya) dels jaciments arqueològics i paleontològics que es localitzen en els termes municipals d'Almacelles i Torrefarrera (Segrià), a l'entorn de l'àrea afectada pel projecte. Aquest buidatge s'ha complementat amb bibliografia especialitzada.
- ✓ Buidatge exhaustiu de la documentació existent a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya) de tots aquells elements i construccions catalogades que es localitzen a l'entorn de l'àrea afectada pel projecte. Aquest buidatge s'ha complementat amb bibliografia especialitzada
- ✓ Buidatge exhaustiu de la documentació existent a la normativa urbanística de l'any 2005 i del programa de participació ciutadana per la redacció del POUM del municipi de Torrefarrera.
- ✓ Verificació de camp dels diferents jaciments i elements constructius, i prospecció superficial de tot l'àmbit del projecte com a noves zones d'ocupació prevista.

Després de realitzar, tant la recollida de dades, com la comprovació i avaluació sobre el terreny, es presenten en aquest estudi tot un seguit de mesures a prendre per tal de preservar el possible impacte negatiu que pogués tenir aquesta obra d'infraestructura sobre el Patrimoni Cultural.

2. Almacelles i Torrefarrera (Segrià). Marc històric i geofísic

El Segrià

Comarca del Principat, a la regió de Lleida. Cap de comarca, Lleida. El nucli central, que li ha donat nom, és el Segrià estricte, sector situat al nord de la ciutat de Lleida fins al terme d'Alguaire, entre la clamor de Noguerola i la Noguera Ribagorçana (entre aquests cursos d'aigua discorria, davallant de l'altiplà de Ratera, a Alguaire, la clamor de Segrià, documentada al s XII). La comarca actual comprèn també el pla de Lleida, a banda i banda del Segre, amb els altiplans d'Almacelles i d'Alguaire i la serra Pedregosa fins al Sas d'Almenar, límit amb la Llitera i la conca del Cinca; el sector del baix Segre, a banda i banda del curs del riu fins a la seva desembocadura a l'Ebre; finalment, el sector de planes i terrasses que constitueixen ja una transició amb les comarques de les Garrigues i del Pla d'Urgell. Això no obstant, el Segrià forma un conjunt homogeni, coincident quasi exactament amb el territori de l'antic municipi de Lleida.

Troballes recents de material lític als voltants de Puigverd de Lleida permeten de documentar el poblament de la comarca des del paleolític mitjà i durant els darrers temps de l'edat de la pedra. Per a tenir sèries contínues, però, cal saltar a l'edat del bronze, època de la qual són coneguts, superficialment, diversos poblats. Aquest poblament enllaça amb el de la fi de l'edat del bronze i la primera època de l'edat del ferro, amb poblats i necròpolis de túmuls petits, com el de les Roques de Sant Formatge, de Seròs, que demostren un poblament intens. A partir del s IV aC es produí la iberització de la comarca, un dels nuclis importants del món ibèric català, del poble dels ilergets. Hom en coneix poblats arreu de la comarca: és representatiu el del tossal Redó. El més important fou el de Lleida (Iltirda), que encunyà moneda abans de l'ocupació romana, imitant les dracmes gregues, testimoni d'un procés econòmic més avançat que el de la majoria del territori ibèric català. Iltirda esdevingué amb la romanització una ciutat amb categoria de municipi, amb el nom d'Ilerda, i fou un nucli important de comunicacions. La comarca tingué una agricultura desenvolupada, com ho demostren les nombroses vil·les romanes.

Lleida esdevingué el centre del primitiu bisbat de Lleida, existent ja a l'època visigòtica. D'aquest temps són les importants troballes de la basílica de Bovalar (Seròs), amb un notable baptisteri que ha estat reconstruït i traslladat al Museu Arqueològic de Lleida, així com alguns bells exemplars litúrgics (una creu, un encenser i una gerra de bronze). La comarca fou durant l'època islàmica el centre de la taifa de Lleida fundada per la dinastia dels Banū-Hūd, el poder de la qual s'estengué fins a Tortosa i a Dénia (1039-1110). El Segrià fou el sector més islamitzat del Principat, fet que confirma l'abundosa toponímia d'origen àrab (Alguaire, Almenar, Alfarràs, Alcarràs, Alpicat, etc). La població morisca fou majoritària al baix Segre fins a l'expulsió del 1610. Però cal situar l'origen del poblament actual de la comarca després de la conquesta cristiana

(1149-1200) per gent provinent principalment de l'Urgell, el Pallars, la Ribagorça, Gascunya, el Llenguadoc i la Catalunya central. La ciutat de Lleida fou la comunitat repoblada que més es beneficià del repartiment i de les lleis i privilegis reials. Altres beneficiaris foren el bisbe i el capítol, els templers i els hospitalers i les poderoses cases dels Montcada, Cervera, Anglesola, etc. Tant Lleida com les viles més importants de la comarca es regiren a partir del regnat de Jaume I pel règim de paeria (1264). La població disminuï al llarg del s XIII per la seva contribució al repoblament de Mallorca, València i Múrcia, i seguí posteriorment el procés general del país, amb el notable augment del s XVIII, que foren repoblats llocs desapareguts en els fets bèl·lics de segles anteriors (Almacelles fou repoblada per l'industrial barceloní Melcior de Guàrdia i Mates el 1774) i durant el qual nuclis com Lleida, Almenar, Aitona i Seròs veieren duplicar llur població.

Tot el Segrià formà part del bisbat i de la vegueria de Lleida. Després del decret de Nova Planta (1716), en unir-se les demarcacions de Tàrraga i de Balaguer a Lleida per formar el corregiment de Lleida, tot el Segrià restà dins aquesta nova jurisdicció administrativa. El 1834, amb la divisió en partits judicials, el de Lleida comprengué, aproximadament, les actuals comarques del Segrià i de les Garrigues, excepte uns sectors al límit amb la Noguera (Alfarràs, Almenar, Alguaire, Vilanova de Segrià i la Portella depenien de Balaguer). El 1908 la segregació del partit judicial de les Borges Blanques reflectí ja la diferenciació de les dues comarques que restaren definides en el decret de Divisió Territorial de Catalunya del 1936.

Almacelles

Situat al límit amb la Llitera, limita al NW amb els municipis de Tamarit i el Torricó, de la Llitera, i amb els segrianencs de Lleida al SW (en el sector on hi ha Sucs, Suquets i Raimat), Alguaire i Almenar, a l'E, i amb l'enclavament de Malpartit (Torrefarrera) al SE.

El terme s'estén a l'extrem nord-occidental de la comarca, entre la clamor d'Almacelles a ponent (curs d'aigua canalitzat que marca el límit històric entre el Regne d'Aragó i el Principat des del 1305, el qual separa modernament les províncies d'Osca i de Lleida i les comarques de la Llitera i el Segrià) i el canal d'Aragó i Catalunya, que travessa el territori a l'extrem de llevant. El municipi, que ocupa el sector de plataformes entre el Segre i el Cinca, té dues zones morfològiques ben diferenciades. L'oriental és un planell conegut pel Pla, superfície inclinada de N a S (de 300 a 320 m d'altitud) amb sectors com el pla de Fonollet i el pla del Coscollar, un marge oriental més elevat (al peu del qual corre l'esmentat canal d'Aragó i Catalunya) i turons isolats com el de la Caperutxa (351 m), que domina la Saida; a ponent, el Pla s'acaba amb un escarpament vigorós que domina la zona enfonsada amb un desnivell de 40 a 50 m, on es destaquen unes serres de forma sinuosa com la de Pedregals o la de la Llengua Eixuta (318 i 295 m) i turons testimonis avançats com lo Vilot, damunt el poble; hi ha les partides del Mas del Lleó, la Sarra, el Coscollar, el Mas del Rull i Pedregals. La zona occidental, enfonsada, és

formada per una juxtaposició de depressions que corresponen a valls fluvials amb una cubeta de fons pla, dilatada a la part mitjana, amb una sortida a ponent sovint estreta, entre turons isolats (aquestes unitats s'anomenen fondos: el fondo de l'Ametller, el de Sant Borràs); hi ha les partides de la Llengua Eixuta, l'Olivar, Piconill, la Bassa d'en Borràs, l'Obac, Bassa la Gralla, el Fondo de l'Ametller, la Vall Fonda i la Pleta Major. Com ja s'ha dit, el terme s'acaba al NW i a l'W per la clamor d'Almacelles (o Amarga, o Salada, o simplement la Clamor), que forma la llacuna d'Almacelles i va a desguassar al Cinca entre Saidí i Fraga.

El poble d'Almacelles es troba a 247 m d'altitud, al sector de ponent del terme. Una de les peculiaritats del poble és que no es troba situat, com molts d'altres, al voltant d'un nucli central, sinó que, més aviat al contrari, els carrers són disposats de forma rectilínia. En efecte, el nucli antic, de carrers en quadrícula, s'anà expandint seguint la carretera N-240, que durant molts anys travessà el nucli urbà i actualment voreja el poble per llevant. Al novembre del 2009, la Generalitat de Catalunya declarà aquest nucli antic bé cultural d'interès nacional. Cal esmentar l'església parroquial que venera la Mare de Déu de la Mercè. Bastida en pedra a partir del 1773, és una obra feta dins els canons de l'art neoclàssic, de façana austera amb gran portalada d'entrada i una rosassa; el campanar és de torre quadrada, amb rellotge, i s'eleva per damunt de tot el poble. La plaça de l'Església és adornada amb una reproducció de la pedra mil·liar que es relaciona amb la calçada de l'època de la dominació romana que passava per aquest terme.

El llogaret d'Almacelletes o la Saida (popularment la Saira) es troba a 8 km del cap municipal, a l'extrem de llevant del terme, vora el canal d'Aragó i Catalunya; l'església és dedicada a Sant Jaume i té un disseminat d'antigues masies que sovint s'han adequat com a segona residència de gent d'Almacelles. Esmentat ja el 1148 en la carta de poblament d'Almenar, era una torre o casa forta que anà, de sempre, unida a Almacelles. De l'antic castell de la Saida, situat sobre un promontori conegut amb el nom del tossal de la Caperutxa, fins fa poc solament en restava part d'una de les torres; de fet va ser espoliat a poc a poc per les diferents famílies que construïren les seves cases a l'entorn, i els darrers vestigis foren substituïts per una torre emissora d'Hidroelèctrica de Catalunya. Fou un punt crucial de les set carrerades o cabaneres que facilitaven la transhumància ramadera dels Pirineus a la vall del Segre. La festa major se celebra el 25 de juliol, per Sant Jaume. A la part meridional del terme, a uns 500 m del nucli urbà, hi ha la capella de la Mare de Déu de l'Olivar, una capella que estava en estat ruïnós, però que va ser reconstruïda i recuperarà l'aspecte original; la que hi ha actualment és més còmoda i més gran que l'anterior. A més, la imatge de la Mare de Déu que era venerada en l'antiga construcció, de fang i també molt malmesa, va ser substituïda per una de nova de fusta. Cal destacar que la paret del fons d'aquesta nova capella és una roca amb un forat on hi ha la figura de la Mare de Déu.

El tossal del Vilot, amb una alçada d'uns 300 m i de forma cònica ben peculiar, domina la població d'Almacelles des del NE, de la qual és separada per la via del ferrocarril. Es tracta d'un testimoni isolat de la superfície culminant del terme a causa dels processos erosius desenvolupats durant el quaternari i fins a l'actualitat. És format per espesses capes de margues i argiles que alternen amb gresos sedimentats durant el Miocè i que corresponen a l'anomenada formació de Sarinyena que s'estén cap a l'E. Pel que fa a l'aspecte arqueològic, al vessant NW i a la part S-SW s'han pogut recollir evidències d'ocupació humana (ceràmiques a mà de superfícies rugoses i espatulades), almenys des d'algun moment del bronze final i posterior (primer ferro). També s'hi han recuperat ceràmiques d'època medieval i moderna decorades amb línies de manganès, gris medieval, vidriades de diferents colors i fragments de plats catalans decorats. Dins del terme d'Almacelles també s'han documentat dos jaciments d'època ibèrica: la Torre del Barbut i lo Tossal de la Caperutxa. Pel que fa al primer, es tracta d'un lloc d'habitació d'estructures peribles i és situat en un esperó separat de la serra que divideix la vall del Segre i la del Cinca per un petit coll, avui molt modificat, on hi ha una torre cilíndrica (coneguda popularment com Ermita del Diable i feta de maçoneria, a excepció de la porta i la darrera filada, que són de totxo) amb aprofitament d'algun molí barquiforme pertanyent a l'esmentat poblat, de datació moderna. S'hi han trobat trossos de ceràmica a mà i a torn de diferents tipus, i també molins barquiformes. El jaciment de lo Tossal de la Caperutxa és un lloc d'habitació sense estructures on s'han recuperat fragments de ceràmica a mà i a torn d'època ibèrica, i també ceràmica gris medieval i vidriada a corda seca. Durant la primera meitat del segle XX es descobrí, a 1 km al SW del poble, el traçat d'una calçada que s'ha identificat amb la via romana que portava de Lleida a Osca, via a la qual pertany una interessant pedra mil·liar, de forma cilíndrica trobada 1 km més enllà de la Clamor, de l'època de l'emperador Claudi (segle I) i amb una inscripció (es conserva al Museu d'Arqueologia de Lleida).

La població primitiva s'establí al ja esmentat tossal del Vilot i hom opina que ja existia en època de dominació romana. També amb el nom actual la població existia en època àrab, ja que figura en els *Termini antiqui Ilerde* (1172), quan descriu els límits del municipi lleidatà els darrers anys del domini islàmic. Aquests límits ja passaven llavors per la clamor d'Almacelles o Amarga. Per tant Almacelles ha format part, de sempre, de l'àmbit territorial lleidatà i segrianenc. Aquests altiplans i fondalades foren conquerits per Ermengol VI d'Urgell en nom de Ramon Berenguer IV, i ací no romangué població sarraïna. Almacelles devia estar ja en mans cristianes a la conquesta de Lleida (1149), ja que les terres de la Llitera i del Baix Cinca havien estat conquerides mesos abans. El lloc, però, no fou repoblat fins al regnat d'Alfons I (1162-96). Alfons hauria concedit als nous habitants, procedents de la Noguera i del Pallars, la lliure possessió de les heretats, cases i alous dels sarraïns amb la sola prestació dominical de cent cafissos anuals de blat, pagadors per Sant Miquel (29 de setembre).

Com moltes altres mesquites del Segrià, la d'Almacelles fou convertida en església, sota l'advocació de Santa Maria (que li donà el bisbe Guillem Pere), i fou regida des del començament per un capellà presentat pel poble (segons un document anterior al 1168 i confirmat pel bisbe Berenguer d'Erill el 1225), tot i la seva dependència de la pabordia de Sant Llorenç de Lleida. El lloc es mantingué unit a la corona fins al regnat de Jaume II (1291-1327), que lliurà el poble i el llogaret de la Saida a Ramon de Moles, ciutadà de Lleida, tot mantenint el mer i mixt imperi, jurisdicció que havia de ser executada per la cúria local de Lleida. Ja abans, Jaume I havia reconegut el 1254 al ciutadà de Lleida Ramon Pere (descendent d'un batlle d'Almacelles) la dominicatura d'aquest lloc per 1 900 morabatins i havia rebut en canvi la meitat del castell i la vila de Bell-lloc, però Almacelles havia retornat aviat a la corona. Els habitants d'Almacelles aconseguiren que Pere III decretés la incorporació del poble a la paeria de Lleida, el 1347, i per això s'havien compromès a pagar 23 000 sous barcelonesos al rei; des d'aleshores fou carrer o poble de contribució de Lleida. El 1348 el mateix sobirà feia exempció de pagament de les lleudes de Tortosa als naturals i veïns d'Almacelles que anessin a comerciar a aquesta ciutat pel Segre i l'Ebre. El *Capbreu autèntich* de l'arxiu capitular lleidatà del 1382 dóna referències sobre la població i terme i d'uns censals, i també parla del *camí calçat*, és a dir, pavimentat amb grans llambordes, sens dubte vestigi de la calçada romana abans esmentada. Quan, després de la guerra dels Segadors, Almacelles es convertí en un despoblat erm, la paeria continuà explotant herbes i emprius i continuà amb el nomenament de batlles. La població abandonada i els plans d'Almacelles foren, els anys de guerra, centre d'operacions dels dos bàndols (els darrers veïns s'havien fortificat a Lleida amb els francesos el 1644) i després de les lluites el poble s'havia convertit en un munt de ruïnes. Dins l'esperit il·lustrat dels ministres i corregidors de Carles III, ja a la segona meitat del segle XVIII, el comerciant i ciutadà honrat de Barcelona Melcior de Guàrdia (1733-1789), i dins la política repobladora del moment, obtingué un privilegi reial el 1773 per a la colonització agrícola d'Almacelles, que portà a terme d'una manera modèlica. Els documents amb tot el procés són conservats avui pel baró d'Esponellà, descendent de Melcior de Guàrdia. Li foren fetes generoses concessions, però cal remarcar que es tractava d'un repoblament fet per iniciativa privada, cas molt rar a l'època. Es comprometia a edificar en 6 anys l'església i 40 cases per als nous pobladors (que no podien ser caps de casa d'altres llocs), i també un pou i molí (els plans havien estat fets el 1755). Després de múltiples dificultats econòmiques i judicials la resurrecció del lloc li costà més de tres milions i mig de rals de billó. Melcior de Guàrdia, que també repoblà la Saida, fou nomenat gentilhome de cambra el 1774 per Carles III. Almacelles rebé un impuls definitiu per al seu progrés amb l'arribada de l'aigua del canal d'Aragó i Catalunya (1910). El poble hagué de pagar les sèquies del seu terme i l'ajuntament imposà un cànon de 38 pessetes per jornal de terra, i un Sindicat de Regants controlà el pagament del sequiatge i la distribució dels regs. L'època de la Mancomunitat de Catalunya comportà un gran nombre de millores per al poble (conducció d'aigua a les cases, clavegueres, escorxador, safareigs i abeuradors) i també es feren les escoles graduades. Hi

havia, a més, un col·legi de nenes de les religioses de la Sagrada Família i un de nens, La Cultural, sota la direcció del Liceu Escolar de Lleida, fundat pel pedagog Frederic Godàs i Legifo. Entre els centres culturals i d'esbarjo es destacaven La Família i La Violeta, a més de l'associació benèfica de La Pia Unió. La prosperitat continuà i, després de la interrupció de la guerra civil de 1936-39, ha estat ininterrompuda; en el seu moment hi contribuï l'obra repobladora de l'Instituto Nacional de Colonización, amb la creació de les colònies de Gimènells, Sucs, Suquets, Vensilló de Llitera, el Pla de la Font i Raimat, que, encara que no es troben dins el municipi, tenen Almacelles com a petit cap subcomarcal.

Torrefarrera

Es troba al sector de la plana del Segrià, al N de la ciutat de Lleida. Limita amb els termes de Lleida (S), Torre-serona (E), Rosselló de Segrià i Benavent de Segrià (N) i Alpicat (S). El sector de Malpartit forma un enclavament de 16,3 km², unit per un sol punt amb el principal (del qual se situa al NW) i limita amb els termes de Rosselló de Segrià i Vilanova de Segrià (E), Alguaire (N), Almacelles (NW), Lleida (SW) i Alpicat (S).

Torrefarrera s'estén per les terrasses de la plana al·luvial vorejades per algun dels escarpaments de la plataforma del Segre-Cinca, a llevant de la serra de la Sardera. Les partides de terra són les de la Grallera (E), la del Clot del Bau (N) i la de les Comes (S). El terme comprén el poble i cap de municipi de Torrefarrera, que centra el sector principal, i el de Malpartit, que centra el segon esmentat, a més de les urbanitzacions de les Comes (dita també les Comes de Felipet), Corxat, el Pla de la Pona, Salats, la Raconada i el Tossal (compartida amb el municipi de Torre-serona).

El poble de Torrefarrera es troba a 214 m d'altitud, al sector del terme que travessa la carretera de Lleida a la Vall d'Aran, i ha crescut, condicionat per aquesta ruta viària, entorn de la carretera (una desviació en forma de mig cercle). L'església parroquial de la Santa Creu, bastida a mitjan segle XVIII, d'estil neoclàssic, de tres naus, ordre compost, façana senzilla i elegant i un bell campanar molt similar al de la catedral moderna de Lleida, fou totalment destruïda el 1936 (fou edificada sota l'episcopat del bisbe Galindo, mort el 1756, i era molt similar al temple de Sant Andreu de Lleida; ambdós tenien alguns altars barrocs de mèrit); modernament s'ha bastit un nou edifici. A la segona meitat del segle XIX l'arquitecte Agapit Lamarca féu l'edifici de l'Ensenyança, als afores del poble, un dels darrers edificis neoclàssics del Segrià, similar a la Casa de Maternitat (1865) i a la façana moderna de la Paeria de Lleida.

El poble de Malpartit és al centre de l'enclavament homònim. Malgrat ser un agregat de Torrefarrera, l'església parroquial de la Trinitat és sufragània de la d'Alpicat. El poble depengué sempre, com Torrefarrera, de la cambra de Gardeny. Segons Miret i Sans, Constança d'Aragó,

vídua de Guillem de Montcada (fundador de la línia dels Montcada barons d'Aitona), i els seus fills Pere, Guillem i Ramon i la muller d'aquest, Sibil·la, vengueren a Guillem Moliner (1250), ciutadà de Lleida, la tercera part del lloc i castell de Malpartit, que tenien en feu dels templers. Pràcticament despoblat a mitjan segle XVIII després dels desastres de les guerres dels Segadors i de Successió, es recuperà aviat. L'estructura urbana, d'edificis d'un mateix tipus a banda i banda d'un carrer, segueix les idees colonitzadores aplicades per Melcior de Guàrdia a Almacelles i a la Saida.

Al final de la dècada de 1970 i al començament de la de 1980 s'inicià la construcció d'una colla d'urbanitzacions, habitatges de segona residència de gent de Lleida, que envolten el cap municipal i són a una distància compresa entre els 200 m i els 2 km. A la partida d'Ull-roig, al límit amb Torre-serona, i compartida amb aquest municipi, hi ha la urbanització del Tossal. A la carretera de la Vall d'Aran (N-230), a uns 200 m del nucli urbà, hi ha la urbanització de la Raconada. Les del Pla de la Pona i Salats són situades l'una al costat de l'altra a la partida del Secà. Aquest també és el cas de les de Corxat i les Comes, gairebé contigües, que són situades en un camí que surt a mà esquerra de la carretera N-230, a uns 500 m del nucli urbà. En el municipi de Torrefarrera s'han documentat jaciments arqueològics de l'edat del bronze, com el jaciment de lo Tossal del Vidal, situat en un tossal molt destruït. Modernament només se'n conserva un vessant, on encara hi ha restes visibles de murs; cal destacar la quantitat de ceràmica a mà que s'hi troba i, entre els materials lítics percutors, còdols treballats, discos tallats, dents de falç de sílex amb pàtina i molins barquiformes. Encara que presenta restes de ceràmica ibèrica, en el jaciment de los Clots, situat en una petita serra totalment conreada de cereals, a excepció del vessant S, on es troben materials, la fase d'ocupació més important és la romana, amb troballes que arriben fins a l'Alt Imperi.

Torrefarrera, juntament amb els seus termes, torres i almúnies, pertangué des dels dies de la conquesta (1147-50) als cavallers del Temple i formà part de la cambra de Gardeny fins a l'extinció de l'orde (1312), que passà (amb els altres béns de l'orde al país) als hospitalers, els quals la conservaren fins a l'extinció de les senyories (1835). El territori es repoblà ràpidament segons es dedueix del Llibre verd de la catedral i del Cartoral de Gardeny. L'origen del poble és en una de tantes torres de conreus abandonades pels sarraïns, ocupada potser pel repoblador Ferrer i el seu fill Pere Ferrer (esmentats en el Llibre verd), dels quals no se sap la procedència i als quals Arnau, prior de la canonja de Lleida i amb facultat del bisbe Berenguer, féu el 1185 algunes concessions en un lloc que podria identificar-se amb Torrefarrera. Pere Ferrer tenia ja vers el 1174 terres al Segrià (aquest any signà una concòrdia entre el capítol de Lleida i Sant Ruf d'Avinyó) i una germana seva, Ferrera, va rebre aleshores un predi al camí de Tamarit (que travessava el poble). Fos com fos, el 1186, segons un document del Llibre verd, el lloc ja era repoblat amb 13 famílies que aquest any feren una concessió de censal a l'església de

Torrefarrera, dedicada ja llavors a la Santa Creu i que corresponia a una antiga mesquita que el 1168 el bisbe restaurador inclogué en la prepositoria de Sant Joan de Segrià. Formà part fins el 1186 del terme de Lleida. Apareixen dins el terme de Torrefarrera altres torres o caseries de repobladors que perduraren fins a època moderna, com les torres de Pujalt, Vallseguer, la Grallera, etc. Ramon de Pujalt fou un dels primers cavallers que acompanyaren Ramon Berenguer IV al setge de Lleida (1149), i Ramon i Pere de Pujalt eren ja el 1158 propietaris de la torre de Pujalt; el 1170, Ramon Dina i la seva muller Gascunya cediren a Ramon de Cardona una terra a la torre de Pujalt, dins un establiment templer. Un altre establiment templer era el 1174 d'Arnau de Cornet, i limitava amb terres de Guillem Botet. La torre de Vallseguer consta també en una escriptura del Gran Priorat de Catalunya del 1190, on els templers construïren aquest any vuit capmasos; a la vora hi havia un molí fariner de Bernat de Vallseguer, que el comprà als cavallers de Gardeny, i el 1193 és esmentat el molí de *Segriano*, vora la torre de Vallseguer, que el 1196 era dels templers i fou cedit al canonge Arnau d'Orcau de la Seu d'Urgell per 10 sous censuals (al segle XV era dels Casagualda i coincideix amb el molí de Gualda, al NE de Lleida, prop del Secà de Sant Pere). Al camí que encara avui comunica Torrefarrera amb Benavent de Segrià, sobre un roquer, hi havia la Torre Grallera, d'origen àrab, que el 1177 Ramon de Torroja i la seva muller Gaia empenyoraren als templers per 150 morabatins; el 1192 s'esmenten cases "*in castellum et villam que vocatur Grallera in Segriano*". Passà a altres mans i el 1225 Arnau de Cladells la donà a l'Església de Lleida. Resten avui a la partida de la Grallera notables vestigis de l'antic poblat: murs de l'antic castell, sitges, ceràmica i altres elements. El 1283 fou venut amb Benavent pels marmessors de Bernat de Tarassona a Bernat Boixó i el 1358 consta dins les propietats del prior hospitaler de Sant Joan de Jerusalem. La Grallera ja era lloc despoblat a la fi del segle XVIII. Torrefarrera tenia 11 focs el 1365 i els seus habitants havien de dur anualment a Gardeny una càrrega de gra per casa. Afectaren la població les qüestions i els litigis pels recs derivats del canal de Pinyana, i en el sorollós plet del 1549 entre la priora d'Alguaire i la paeria de Lleida Torrefarrera es posà al costat de la ciutat (ja que en tancar les pales els pagesos d'Alguaire afectaven les terres de Torrefarrera), malgrat que en tractar-se del pagament del cànon del sequiatge la població es posava normalment al costat dels altres pobles del N del Segrià (com el 1536). En general, els pobles que procedien de la senyoria dels templers, com Corbins i Torrefarrera, no es trobaven en gaires bones relacions amb els que sempre havien estat dels hospitalers, com Alguaire, Vilanova o la Portella. El 1517 s'edificà l'ermita de Santa Maria de la Pardina, sota el patronatge del veí Antoni Urgellès, d'Ossó, i alhora es construí la magnífica creu de terme gòtica que fins el 1936 embellí el principal carrer del poble. En els protocols de Monhereu (1701-03), que tracten del capbreu de Rosselló de Segrià i de Torrefarrera, consten com a vigents algunes imposicions feudals del segle XIV i àdhuc alguns dels mals usos abolits en la sentència de Guadalupe del 1486, dels quals s'havien deslliurat els homes d'Alguaire.

3. Relació dels elements localitzats del patrimoni cultural

3.1. Béns Culturals d'Interès Nacional

Es relaciona a continuació el catàleg de Bens Culturals d'Interès Nacional (elements del Patrimoni Arqueològic i Arquitectònic declarats BCIN), existents a l'entorn immediat de la zona on s'ha de portar a terme el **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**. (Veure documentació gràfica)

T.M. ALMACELLES

BCIN Castell de la Saida (Foto 1)

Dalt de tot del tossal es pot veure encara una estructura d'uns 2 m d'alçada que correspon al nucli interior d'una torre que devia presidir el conjunt. L'espoli de la construcció ha estat gairebé total, fet que fa força difícil saber com era la forma original de la torre, tot i que sembla que era rectangular. L'aparell conservat és de carreuó no gaire elaborat.

Tot el conjunt fortificat és difícil de datar, si bé per la forma quadrangular de les restes de les torres, l'aparell i el tipus de ciment sembla d'època cristiana, corresponent principalment als segles X i XI.

El lloc de la Saida (o Saira) fou conquerit en la campanya prèvia a la conquesta de Lleida pel comte de Barcelona Ramon Berenguer IV. El terme és documentat des de l'any 1147 entre les afrontacions del castell d'Almenar. Als fogatjaments del 1359 i del 1381 el terme del castell de "Saydia" tenia set focs. Durant la guerra dels Segadors el petit nucli fou destruït. El jaciment es va salvar de la seva destrucció total gràcies a les denúncies efectuades a la Comisión Provincial del Patrimonio Artístico durant els anys 1970-1979, malgrat tot va ser espoliat poc a poc i els darrers vestigis importants van ser ocupats per una torre d'Hidroelèctrica de Catalunya.

El conjunt fortificat sembla que es tractava d'un assentament que es degué originar al voltant del segle VII aC i que s'abandonà durant la romanització; després potser es tornà a ocupar en època islàmica, almenys a partir del segle X i sobretot del segle XI, i degué perdurar després de la conquesta cristiana fins a la destrucció generalitzada de tota la zona al segle XVII.

3.2. El patrimoni arqueològic

Es relaciona a continuació el catàleg de Jaciments Arqueològics (J.A.) inventariats i catalogats a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (IPAAC) i als diferents catàlegs

locals, existents a l'entorn immediat de la zona on s'ha de portar a terme el **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**. (Veure documentació gràfica)

T.M. ALMACELLES

J.A. Pla de la Creu (Foto 2)

S'accedeix al jaciment sortint des del nucli urbà d'Almacelles cap al sud per l'antiga N-240. A 1 Km. la carretera arriba al Pla de la Creu, a l'esquerra del qual, en el costat oposat al polígon s'ubicava el jaciment. En aquest lloc es van trobar, quan es procedia a la construcció de la línia del ferrocarril, restes ceràmiques a mà, consistents en una vora excavada amb un cordó incís i un petit vas de vora arrodonida i perfil en S amb acanalats. Actualment es poden veure alguns fragments de molí barquiforme a la zona.

Els autors de la Carta creuen que el jaciment hauria estat totalment destruït amb la construcció de la línia fèrria.

J.A. Tossal de la Caperutxa (Foto 3)

Des del nucli urbà d'Almacelles cal prendre la Rambla de Catalunya i, abans d'arribar a l'estació de la RENFE, trencar a la dreta, passar per sota de la via del tren i per sota de la variant, trencar a la dreta prenent el camí de la Saira durant uns 5 km fins trobar a mà esquerra el tossal, perfectament identificable, on es localitza el jaciment.

Les restes arqueològiques dalt del tossal es concreten en una torre medieval i restes de la muralla encara visibles, associades a fragments de ceràmica medieval. Els materials més representatius són fragments de ceràmica a mà decorada amb cordons, ceràmica a torn decorada amb motius geomètrics pintats, kalathos i ceràmica campaniana A.

Durant la visita al jaciment l'any 1998 amb motiu de la revisió de la Carta Arqueològica del Segrià es va poder observar que hi ha altres estructures muràries que s'interpreten com anteriors i que correspondrien a un poblat ibèric amb materials que van des del roig il·lirget i la ceràmica ibèrica pintada fins a importacions de ceràmica de vernís negre tipus Campaniana A. També hi aparegué ceràmica gris medieval i vidrada a corda seca.

El castell de la Saira és el nom que rep la fortalesa medieval localitzada en el cim del tossal. Es documenta una fortificació de la que es conserven les restes d'una torre de planta quadrada i les restes d'un recinte format per murs i torres cantoneres. Dins d'aquest recinte hi destaca una

estructura que estaria relacionada amb alguna activitat de combustió. Alguns murs de dins del recinte emmurallat s'identifiquen com murs de cronologia ibèrica.

Les últimes intervencions han permès constatar que es tracta d'un recinte tancat amb una torre principal que no estaria al centre sinó en el mur est. El recinte tindria tres o quatre torres cantoneres.

Es tracta d'una petita fortalesa de caràcter militar situada al cim del turó de la Caperutxa, construcció que en el món islàmic rebien el nom de "hisn". Pel que fa a l'aspecte exterior del fortí podria ser de murs rectes o bé atalussats. El gruix dels murs oscil·laria entre 1'2m i 1'5m i el seu alçat a base de filades més o menys horitzontals de grans i mitjans carreus lligats amb argamassa, podria arribar a tenir entre 4m i 5m.

T.M.TORREFARRERA

J.A. Clots (Foto 4)

Des del nucli de Malpartit (agregat del municipi de Torrefarrera) cal agafar el Camí d'Alguaire. A uns 600 metres s'arriba a una bifurcació des d'on cal agafar la pista de l'esquerra i seguir-la durant 1 km fins on es troba amb la sèquia. Aquesta és fàcilment identificable des de lluny per la línia de xops que la ressegueix. El tossal es troba a l'esquerra de la pista i al nord de la sèquia. Aquest presenta extraccions de terra a la part alta del vessant sud, mentre que el cim es troba conreat.

S'aprecien fragments de ceràmica ibèrica, comuna romana i àmfora, especialment al vessant sud-oest.

J.A. Zona de protecció arqueològica de la partida de la Pleta.

Aquesta zona està contemplada a la normativa urbanística de l'any 2005 (planejament vigent) del municipi de Torrefarrera i en el programa de participació ciutadana de la redacció del POUM efectuat el maig de 2009. Es situa a la partida de la Pleta, entre l'anomenat Tros Gran i el camí que va del d'Almacelletes a Vilanova de Segrià al de Malpartit.

Al tossal de la Pleta estaria situat el castell anomenat Castellblanc de Llitera. Amb aquest nom constaria en una donació que després de la reconquesta, el comte d'Urgell Ermengol VII el 1174, feu a Joan d'Albesa.

3.3. El patrimoni arquitectònic.

Es relacionen a continuació els elements del Patrimoni Arquitectònic (P.A.) inventariats i catalogats a l'IPAAC i als diferents catàlegs locals, existents a l'entorn immediat de la zona on s'ha de portar a terme **el Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**. (Veure documentació gràfica)

T.M. ALMACELLES

P.A. Creu de Terme d'Almacelles (Foto 5)

L'actual conjunt escultòric que conforma la Creu de terme és una còpia moderna feta el 1948 de l'antiga, i es troba ubicada al mateix lloc. El conjunt està format per un basament esglaonat, un peu i un suport de columna, columna de fust llis, capitell hexagonal i coronament de creu llatina, tot ell fet en pedra.

Actualment es troba encerclada per una zona enjardinada que emmarca l'entrada principal al polígon industrial del Pla de la Creu.

La creu original, de factura gòtica, va desaparèixer cap el 1860, probablement amb les obres d'un túnel del ferrocarril que passa justament per sota, i fou substituïda per una altra de reduïdes dimensions de ferro forjat, que va restar en aquell mateix indret fins a la Guerra Civil de 1936, en què també es retirà i se substituï per la que hi ha actualment.

La creu li dona nom a una àrea industrial coneguda com polígon industrial "El Pla de la Creu".

P.A. Mas de Lleó (Enderrocat)

Masia aïllada, d'estructura senzilla però ben compartimentada. Consta de tres cossos amb teulades a nivells diferents. Els cos central, d'estructura quadrangular, amb planta i dos pisos, és cobert amb una teulada a quatre vessants, amb el ràfec de força volada. Les façanes són fetes de pedra i arrebossades, amb les cantonades reforçades per carreus grossos, ben escairats i polits, deixats a la vista. Les obertures són totes allindades, a excepció de dues portes que són estructurades per arcs escarsers. Els cossos laterals són coberts per teulades a un sol vessant, un d'ells amb una sola planta i l'altre amb planta baixa i pis. A l'interior, l'espai que fa de rebedor resulta molt ben solucionat.

Aquesta masia, anys enrere, va funcionar com a central d'uns edificis utilitzats pels germans de Sant Joan de Déu, per a tasques de caire social.

Actualment en aquesta zona s'hi localitza un complex de granges i diferents edificis dins d'una finca tancada, però el mas està enderrocant.

4. Prospecció arqueològica preventiva

4.1. Mètode emprat en el treball de camp

Entre el 17 i el 24 de març i el 28 de juny i el 3 de juliol de 2010, s'ha dut a terme una **Prospecció Arqueològica Superficial** a l'àrea afectada pel **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**. Aquesta prospecció anava encaminada a localitzar noves restes de materials arqueològics en superfície i diferents elements patrimonials, amb l'objectiu de poder fer una valoració sobre la possible afectació del projecte sobre els mateixos. (Veure documentació gràfica)

La prospecció superficial s'ha realitzat sota la direcció de l'arqueòloga Marta Fàbregas i Espadaler (del 17 al 24 de març) i, posteriorment, degut a unes modificacions puntuals del traçat de les dues alternatives, de l'arqueòleg Francesc Busquets i Costa (del 28 de juny al 3 de juliol), juntament amb els arqueòlegs Miquel Martí i Rosell i Roser Pou i Calvet i del tècnic en SIG Àlex Moreno, tots ells de l'empresa ATICS SL, seguint el procediment establert pel Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

S'ha procedit a prospectar les zones afectades pel nou projecte i el seu entorn immediat. Amb aquesta finalitat es van establir **5** àrees de prospecció (**A.P.**), a partir dels camins, les característiques orogràfiques de la zona i les dues alternatives proposades. (Veure documentació gràfica)

Per dur a terme la prospecció, l'equip d'arqueòlegs han inspeccionat sobre el terreny les àrees que s'havien establert amb anterioritat fins recórrer la superfície a estudiar, alhora que s'omplia una fitxa amb els resultats. Si en una àrea de prospecció es constata la presència de materials arqueològics o estructures antròpiques susceptibles d'indicar l'existència d'algun jaciment, es determinava el camp o la zona on s'havia documentat el material com a Zona d'Expectativa Arqueològica (**Z.E.A.**). Durant aquestes tasques de prospecció s'ha delimitat 1 Z.E.A.

Per altra banda, si en alguna de les zones prospectades es constata la presència esporàdica de materials arqueològics, sense que los troballes tinguessin la suficient entitat per indicar l'existència d'un jaciment arqueològic en el subsòl, aquests eren classificats com a Troballes Aïllades (**T.A.**). Durant aquestes tasques de prospecció s'ha localitzat una T.A., un fragment de ceràmica comuna romana oxidada, un fragment d'àmfora ibèrica, ambdós molt rodats.

Les estructures viàries, camins ramaders, camins rurals, etc ..., relacionats amb camins reials i/o camins de transhumància, s'han documentat amb les sigles **E.V.**. Així, ha estat possible definir

una E.V. que s'afectarà qualsevol que sigui l'Alternativa escollida per la realització d'aquest projecte.

Les edificacions, béns immobles i elements patrimonials localitzats durant la prospecció, que no es troben catalogats a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya i/o als diferents catàlegs municipals però que tenen certa rellevància històrica i/o arquitectònica, s'han identificat amb les sigles **E.D.**. Durant aquestes tasques de prospecció no s'ha definit cap E.D.

4.2. Resultats de la Prospecció Superficial

ÀREES DE PROSPECCIÓ (A.P.)

ÀREA DE PROSPECCIÓ 1 (A.P. 1): Alternatives 1 i 2 (PK 0+000 al PK 2+600).

L'àrea de prospecció s'inicia a l'enllaç amb la carretera N-240 (dins el terme municipal d'Almacelles) i segueix la direcció de la carrerada del mas del Lleó, travessa la sèquia del Centre, i continua fins arribar a una bifurcació de camins, a partir de la qual la traça de la nova carretera discorre travessant diferents camps de conreu. En aquesta A.P. 1 la traça de la nova carretera es sobreposa al camí en alguns punts, mentre que en d'altres travessa zones ermes amb abocaments moderns a l'inici de l'A.P., camps amb cereals, alfals i fruiters. Seguint els marges del camí es pot veure la sèquia que porta aigua a tots aquests camps. A l'inici de l'àrea de prospecció, en els enllaços amb la carretera N-240, la nova traça afecta part de l'àrea del jaciment del Pla de la Creu, delimitada a l'inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic del Departament de Cultura. En aquesta zona d'enllaços, el jaciment, tal com consta a l'inventari esmentat anteriorment, està segurament destruït. Es tracta d'una zona afectada per diferents carreteres, amb zones ermes amb abocaments moderns als marges d'aquestes. (Veure documentació gràfica) (Fotos 6 a 11)

A l'Àrea de Prospecció 1, ni a la zona del jaciment del Pla de la Creu, ni a la resta de l'A.P., no es documenta cap tipus de resta arqueològica, ni béns mobles ni immobles.

ÀREA DE PROSPECCIÓ 2 (A.P. 2): Alternatives 1 i 2 (PK 2+600 al PK 4+900).

L'àrea de prospecció s'inicia a la carrerada del mas del Lleó i discorre pels camps de conreu situats a les Sorts Llargues i el Sàput fins arribar al Canal d'Aragó i Catalunya (sempre dins el terme municipal d'Almacelles). En els diferents camps que travessa la traça s'hi troben conreus d'alfals i cereals. Només un camp al final de l'A.P. es troba llaurat. (Veure documentació gràfica) (Fotos 12 a 16)

A l'Àrea de Prospecció 2 no es documenta cap tipus de resta arqueològica, ni béns mobles ni immobles.

ÀREA DE PROSPECCIÓ 3 (A.P. 3): Alternativa 1 (PK 4+900 al PK 8+000) i Alternativa 2 (PK 4+900 al PK 5+370).

L'àrea de prospecció s'inicia al canal d'Aragó i Catalunya, ja al terme municipal de Torreferrera, travessa un camp llaurat i discorre en direcció a la cruïlla dels camins de la Saria a Malpartit i la Cabanera Reial. A partir d'aquest punt la traça discorre per uns camps de conreu en direcció al camí de la Saria a Vilanova del Segrià. A partir d'aquest punt la nova carretera segueix paral·lela al camí per la seva banda nord. En aquest punt es poden veure camps de fruiters. L'àrea de prospecció finalitza on travessa aquest mateix camí (coincideix amb l'alternativa 2) per continuar en direcció al Pla de Vilanova. (Veure documentació gràfica) (Fotos 17 a 24)

A l'Àrea de Prospecció 3 es documenta l'E.V. 1, Cabanera Reial.

A l'Àrea de Prospecció 3 es documenta la T.A. 1, un fragment de ceràmica comuna romana oxidada i un fragment d'àmfora ibèrica també, tots dos molt rodats. A la resta de l'àrea de prospecció no s'ha documentat cap tipus de resta arqueològica, ni béns mobles ni immobles.

ÀREA DE PROSPECCIÓ 4 (A.P. 4): Alternativa 2 (PK 5+370 al PK 8+000).

L'àrea de prospecció s'inicia a la Cabanera Reial, ja en el terme municipal de Torreferrera, i discorre en direcció al camí d'Almacelletes a Vilanova del Segrià, fins arribar a la cruïlla del camí de Malpartit a Alguaire, on s'ajunta amb l'alternativa 1. En aquest tram discorre pel camps conreats del Pla de la Vaqueria i el pla de la Saria (blat de moro, cereals, alfals, fruiters). En el últim tram d'aquest àrea de prospecció es localitza un tossal (davant del jaciment dels Clots) en el cim del qual es localitzen 4 estructures rectangulars cobertes de còdols de cronologia indeterminada. En aquesta àrea no s'ha localitzat cap tipus de material moble relacionat amb aquestes estructures. Aquest tossal s'ha determinat com a Z.E.A. 1. (Veure documentació gràfica) (Fotos 25 a 30)

A l'Àrea de Prospecció 4 es documenta l'E.V. 1, Cabanera Reial.

A l'Àrea de Prospecció 4 s'ha determinat la Z.E.A. 1. A la resta de l'àrea de prospecció no s'ha documentat cap tipus de resta arqueològica, ni béns mobles ni immobles.

ÀREA DE PROSPECCIÓ 5 (A.P. 5): Alternativa 1 (PK 8+000 al PK 9+680) i Alternativa 2 (PK 8+000 al PK 9+680). Final del projecte.

Aquesta àrea de prospecció s'inicia, on s'ajunten les dues alternatives a la zona de la cruïlla del camí del Malpartit a Alguaire on travessa un camp amb oliveres fins arribar a la sèquia de la Saria i travessar en direcció al Pla de Vilanova on travessa un gran camp de cereals fins arribar a la cruïlla del camí del Pla amb el camí de Vilanova del Segrià on acaba el traçat de la nova carretera (dins el terme municipal de Torreferrera). (Veure documentació gràfica) (Fotos 31 a 36)

A l'Àrea de Prospecció 5 no es documenta cap tipus de resta arqueològica, ni béns mobles ni immobles.

ZONES D'EXPECTATIVA ARQUEOLÒGICA (Z.E.A)

Z.E.A.1, es documenta a l'àrea de prospecció 4, entre el PK 7+195 i el PK 7+310, es localitza en un tossal en el cim del qual s'han documentat 4 estructures rectangulars cobertes de còdols, de funció i cronologia indeterminada. Als voltants d'aquestes estructures no es documenta cap tipus de material moble que s'hi pugui relacionar. (Veure documentació gràfica) (Fotos 37 a 41)

TROBALLES AÏLLADES (T.A.)

T.A.1, a l'inici de l'àrea de prospecció 3 (A.P.3) , en un camp llaurat s'han localitzat un fragment de ceràmica comuna romana oxidada i un fragment d'àmfora ibèrica, ambdós molt rodats. (Veure documentació gràfica) (Foto 42 i 43)

ESTRUCTURES VIÀRIES (E.V.)

E.V. 1, CABANERA REIAL, es documenta a les àrees de prospecció 3 i 4. Via pecuària, ruta de transhumància utilitzada per baixar ramats des del Pirineu. Actualment encara està en ús. (Veure documentació gràfica) (Foto 44)

5. Conclusions d'interès arqueològic

La prospecció superficial realitzada als terrenys afectats pel **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**, ha permès comprovar la inexistència de restes arqueològiques en superfície en la majoria de camps prospectats. Només en un camp llaurat situat al PK 5+300 de l'Alternativa 1, s'han documentat dos fragments de ceràmica de cronologia iberoromana, ambdós molt rodats. D'altra part, cal destacar la documentació en el cim d'un petit tossal de quatre estructures cobertes amb còdols, que no es poden associar a cap tipus de material moble (Z.E.A. 1). Només amb una intervenció arqueològica de delimitació i registre, es podrà concretar si es tracten d'estructures modernes o bé són estructures arqueològiques.

Les dues Alternatives proposades per la realització d'aquesta obra d'infraestructura viària afectaran la Cabanera Reial (E.V. 1). Aquesta Via pecuària, és una ruta de transhumància utilitzada encara avui en dia per baixar ramats des del Pirineu. S'haurà de tenir en compte durant la fase d'execució de les obres, qualsevol que sigui l'Alternativa escollida, que no es podrà ocupar ni tallar el pas durant l'execució de les obres i que s'haurà de restituir un cop finalitzades aquestes.

S'ha procedit ha prospectar les zones afectades pel nou projecte i el seu entorn immediat, delimitant 5 Àrees de Prospecció (A.P.: Àrees Prospectades). Aquest treball va estar realitzat per l'equip d'arqueòlegs que examinaren les zones que, a partir del projecte constructiu, es veuran afectades de forma directa. En totes elles, exceptuant les zones esmentades anteriorment, els resultats han estat negatius des del punt de vista de noves troballes arqueològiques.

La prospecció superficial s'ha dut a terme de forma intensiva en tot el traçat de la nova carretera, però cal tenir en compte que en diferents camps on els conreus estan germinats l'estat d'aquest condiciona el resultat de la prospecció. Així en els camp llaurats els resultats de la prospecció són més determinants que en les zones amb els conreus germinats o en zones ermes.

Cal tenir en compte, doncs, que els resultats de tota prospecció superficial han de ser considerats únicament com a orientatius. Per tal que resulti més fiable, la prospecció superficial ha de ser realitzada quan les condicions del terreny permeten la correcta inspecció visual de la seva superfície. En el cas de les zones ermes, de zones amb els conreus germinats, els resultats de les prospeccions no són determinants. En el cas de les prospeccions realitzades en el curs dels estudis d'impacte sobre el patrimoni de qualsevol obra d'infraestructura, el moment escollit per a dur-les a terme ve marcat per les necessitats i terminis d'execució del projecte, de manera que en molts dels casos els terrenys sobre els quals es realitzen aquelles no presenten les millors condicions per a ser prospectats.

Per aquests motius exposats anteriorment, es proposarà com a **mesura correctora de caràcter general** un programa de **control arqueològic** dels rebaixos.

Amb les dades obtingudes durant la prospecció superficial i presentades en aquesta memòria científica, es podrà realitzar l'estudi de l'impacte sobre el Patrimoni Cultural Arqueològic i Arquitectònic **del Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**, i adoptar les mesures correctores adients per tal de no afectar el patrimoni ja documentat, i evitar la destrucció de noves restes que poguessin aparèixer sense documentar.

6. Afectació i mesures correctores sobre el patrimoni cultural

Tots aquests elements del Patrimoni Arqueològic i Arquitectònic s'han classificat en funció del grau de protecció de l'element patrimonial (BCIN/ J.A. / P. A.) segons la Llei (9/1993, Llei del Patrimoni Cultural Català). Per tant cadascun d'ells presenta un Nivell de Sensibilitat d'acord amb aquesta protecció. La divisió és la següent:

- Aquells elements del **Patrimoni Arqueològic i Arquitectònic que estan declarats BCIN** (Bé Cultural d'Interès Nacional, segons la Llei 9/1993, Llei del Patrimoni Cultural Català). Els elements patrimonials amb aquesta catalogació reben la més alta protecció, segons la citada legislació.

Els seu Nivell de Sensibilitat és **Molt Alt** i, conseqüentment, es produiria una pèrdua permanent d'aquest patrimoni, sense cap possible recuperació, ni amb l'aplicació de mesures protectores o correctores.

El **BCIN Castell de la Saida** no està afectat pel **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**, ja que es troba situat a bastant distància del nou eix viari.

- Aquells **elements del Patrimoni Arqueològic** que estan catalogats i per tant protegits segons la Llei 9/1993, Llei del Patrimoni Cultural Català. Degut a aquest grau de protecció, cadascun d'aquests elements té un Nivell de Sensibilitat **Alt** i el seu entorn més immediat un nivell de Sensibilitat **Moderat**. És per això que s'haurien d'aplicar mesures correctores o protectores severes.

Mesures Correctores:

JA pla de la Creu

En fase d'execució de l'obra, realització d'una actuació arqueològica intensiva, consistent en:

✓ Control arqueològic de la retirada del substrat vegetal en tota la franja d'ocupació a la zona del jaciment i al seu entorn immediat. D'aquesta manera es comprovarà la presència o no d'estructures arqueològiques conservades al subsòl, alhora que es determinarà la seva potència estratigràfica, cronologia, tipologia i grau de conservació.

✓ Si els resultats obtinguts fossin positius des del punt de vista de la localització de restes arqueològiques serà necessari realitzar una excavació en extensió de la totalitat de la zona directament afectada per les obres en tots els seus aspectes, segons el procediment

establert en el Decret 78 / 2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de la Subdirecció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Els tres jaciments arqueològics restants (**J.A. Tossal de la Caperutxa**, **J.A. Clots** i **J.A. Zona de protecció arqueològica de la partida de la Pleta**), no es veuran afectats pel **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**. Ara bé, degut a la seva proximitat a les zones on s'han de realitzar les obres, caldrà tenir-los en compte i preservar-los de tota afectació derivada d'aquest projecte (desbrossament, excavacions, abassegaments temporals, etc.).

- Aquells **elements del Patrimoni Arquitectònic** que estan catalogats i per tant protegits segons la llei 9/1993, Llei del Patrimoni Cultural Català. Degut a aquest grau de protecció, cadascun d'aquests elements té un Nivell de Sensibilitat **Alt**. És per això que hauran d'aplicar-se mesures correctores o protectores severes.

No existeix cap dels elements catalogats com a Patrimoni Arquitectònic que es pugui veure afectat pel **Projecte Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**.

- Aquells elements patrimonials (Zones d'Expectativa Arqueològica / Troballes Aïllades / Estructures Viàries) documentats com a conseqüència de la prospecció arqueològica preventiva (segons el procediment establert pel Decret 78/2002, del 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic).

Zones d'Expectativa Arqueològica (Z.E.A.)

Z.E.A.1, tossal en el cim del qual s'han documentat 4 estructures rectangulars cobertes de còdols de cronologia i funcionalitat indeterminades.

Mesures Correctores:

L'Alternativa 2 de la nova carretera afecta directament aquesta Zona d'Expectativa Arqueològica.

Per tant, s'ha de preveure l'aplicació de **mesures correctores intensives** que consistiran en:

- ✓ Evitar qualsevol afectació directa sobre aquestes estructures arqueològiques.

En cas que l'afectació no pugui ser evitada, doncs s'acabi executant l'Alternativa 2 de la **Nova Carretera d'Almacelles a Alguaire**:

- ✓ Realització d'un estudi arqueològic i gràfic, abans de l'execució de les obres, que permeti determinar les característiques d'aquestes estructures i situar-les a nivell espacial.

Aquest estudi consistirà en el desenvolupament de les següents tasques:

- neteja dels diferents elements i documentació gràfica dels mateixos (planimètrica i fotogràfica)
- realització d'un estudi arqueològic per tal de comprovar si efectivament es tracta d'estructures arqueològiques excavades al subsòl i cobertes amb còdols. Aquest estudi comportarà la realització d'una excavació en extensió dels elements i de l'estratigrafia que s'hi associï, segons el procediment establert pel Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de la Subdirecció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Troballes Aïllades (T.A.)

T.A.1, fragment de ceràmica comuna romana oxidada i Fragment d'àmfora ibèrica, ambdós molt rodats.

Mesures Correctores:

En fase d'execució de l'obra, realització d'una actuació arqueològica intensiva, consistent en:

- ✓ Control arqueològic de la retirada del substrat vegetal en tota la franja d'ocupació a la zona on es documenta la T.A. D'aquesta manera es comprovarà la presència o no d'estructures arqueològiques al subsòl, alhora que es determinarà la seva potència estratigràfica, cronologia, tipologia i grau de conservació.
- ✓ Si els resultats obtinguts fossin positius des del punt de vista de la localització de restes arqueològiques serà necessari realitzar una excavació en extensió de la totalitat de la zona directament afectada per les obres en tots els seus aspectes, segons el procediment establert en el Decret 78 / 2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del

patrimoni arqueològic i paleontològic de la Subdirecció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Estructures Viàries (E.V.)

E.V. 1, CABANERA REIAL. Via pecuària, ruta de transhumància.

Mesures Correctores:

- ✓ S'ha d'assegurar la continuïtat de totes les Vies Pecuàries sense ocupar-les ni obstaculitzar-les en cap fase de l'obra. Per tant aquest element presenta un **Nivell de Sensibilitat Molt Alt essent necessària l'aplicació de mesures correctores o protectores severes** que consistiran en:
 - ✓ Assegurar la reposició/restitució del camí (continuïtat de la via) i la seva no ocupació per elements auxiliars d'obra.

Tanmateix, també cal tenir present que aquest estudi sobre l'afectació del Patrimoni Arqueològic ha estat realitzat a partir solament de dades arqueològiques i arquitectòniques conegudes i també d'una prospecció arqueològica a nivell superficial. El descobriment de nous jaciments arqueològics i paleontològics només es pot realitzar a partir de l'estudi concret del subsòl, no coneixent mai *a priori* el que resta amagat en ell i per tant no hem de descartar l'aparició de noves restes durant la realització de les obres. Per tant es recomana l'aplicació de **mesures correctores** d'abast general que consistiran en:

- Incorporar en el projecte de construcció un programa d'actuació, compatible amb el pla d'obra, que consideri les iniciatives a adoptar en el cas d'aflorament d'algun jaciment arqueològic i paleontològic no inventariat ni localitzat en les prospeccions.
- Efectuar un **seguiment arqueològic durant els moviments de terres** en tots els seus aspectes (desbrossament, excavacions, obertures de camins d'accés a l'obra, etc.) D'aquesta manera es determinarà la presència o no d'estructures arqueològiques al subsòl, així com la seva potència estratigràfica, tipologia i grau de conservació.

7. Documentació gràfica

7.1. Fotografies dels elements catalogats

Foto 1: BCIN Castell de la Saida.

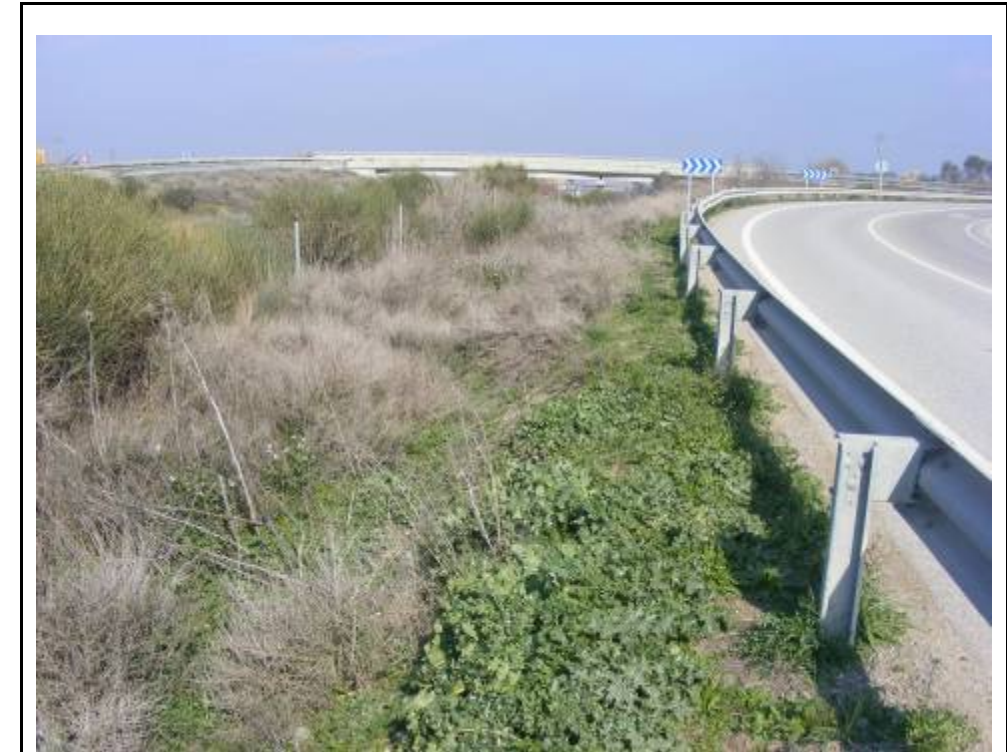

Foto 2: J.A. Pla de la Creu.

Foto 3: J.A. Tossal de la Caperutxa.

Foto 4: J.A. Clots. Plantació de fruiters.

Foto 5: P.A. Creu de Terme d'Almacelles.

7.2. Fotografies de les àrees de prospecció (A.P.).

Foto 6: A.P. 1, Enllaç amb la carretera N-240. Inici A.P. 1, zones ermes als marges de la carretera. Zona del J.A. Pla de la Creu.

Foto 7: A.P. 1, marges de la carretera. Zona erma amb abocaments i abassegaments moderns.

Foto 8: A.P. 1, marges de la carrerada del Mas del Lleó. Plantacions d'alfals.

Foto 9: A.P. 1, Sèquia del Centre.

Foto 10: A.P. 1, marges de la finca del Mas del Lleó. Zona tancada.

Foto 11: A.P. 1, marges de la carrerada del Mas del Lleó. Plantacions de fruiters. Final A.P.

Foto 12: A.P. 2, camps amb els conreus germinats i granges modernes.

Foto 13: A.P. 2, bassa de regadiu i camps d'alfals.

Foto 14: A.P. 2, plantacions de cereals.

Foto 15: A.P. 2, camps d'alfals. Alternativa 1.

Foto 17: A.P. 3, camp llaurat. Alternativa 1.

Foto 16: A.P. 2, terrasses llaurades. Alternativa 1.

Foto 18: A.P. 3, plantacions de cereals. Alternativa 1.

Foto 19: A.P.3, camps amb els cereals adults. Alternativa 2.

Foto 20: A.P. 3, marges camí de la Sarià a Vilanova del Segrià. Camps erms amb fruiters arrencats. Alternativa 1.

Foto 21: A.P. 3, marges camí d'Almacelletes a Vilanova del Segrià. Camps llaurats i plantacions de fruiters. Alternativa 1.

Foto 22: A.P. 3, marges camí d'Almacelletes a Vilanova del Segrià. Tossal amb plantacions de fruiters. Alternativa 1.

Foto 23 A.P. 3, marges camí d'Almacelletes a Vilanova del Segrià. Camps amb plantacions de fruiters. Alternativa 1.

Foto 24: Final A.P. 3 - A.P. 4, marges camí d'Almacelletes a Vilanova del Segrià. Camps amb plantacions de fruiters i zones ermes. Alternativa 1 i 2.

Foto 25 A.P. 4, camps amb els conreus de cereals adults. Alternativa 2.

Foto 26: A.P. 4, camps amb conreu de blat de moro adult. Alternativa 2.

Foto 27: A.P. 4, plantacions d'alfals. Alternativa 2.

Foto 28: A.P. 4, camps llaurats. Alternativa 2.

Foto 29: A.P. 4, vista general de l'A.P. des de la Z.E.A. 1. Plantacions de fruiters i camps llaurats. Alternativa 2.

Foto 30: A.P. 4, plantacions de fruiters abandonades. Zones ermes als marges del camí d'Almacelletes a Vilanova de Segrià. Alternativa 2.

Foto 31: A.P. 5, Camps amb plantacions de fruiters i zones ermes. Alternativa 1 i 2.

Foto 33: A.P. 5, Canal d'Alpicat.

Foto 32: A.P. 5, Camps amb plantacions d'oliveres i cereals. Alternativa 1 i 2.

Foto 34: A.P. 5, Camps amb plantacions de cereals i zones ermes. Alternativa 1 i 2.

Foto 35: A.P. 5, Camps amb plantacions de cereals. Alternativa 1 i 2.

Foto 36: A.P. 5, marges camí de Vilanova de Segrià. Camps amb plantacions de cereals. Alternativa 1 i 2. Final del projecte.

7.3. Fotografies de les zones d'expectativa arqueològica (Z.E.A.)

Foto 37: Z.E.A. 1, Vista general del tossal on es documenten les quatre estructures.

Foto 38: Z.E.A. 1, Cim del tossal on es documenten les quatre estructures.

Foto 40: Z.E.A. 1, detall de tres estructures amortitzades amb còdols.

Foto 39: Z.E.A. 1, agrupació de tres estructures amortitzades amb còdols.

Foto 41: Z.E.A. 1, detall de l'estructura documentada isolada, també amortitzada amb còdols.

7.4. Fotografies de les trobades aïllades (T.A.)

Foto 42: T.A. 1, camp llaurat on es documenten les dues restes ceràmiques

Foto 43: T.A. 1, detall dels dos fragments de ceràmica.

7.5. Fotografies de les estructures viaries (E.V.)

Foto 44: E.V. 1, Cabanera reial

8. Bibliografia

Carta Arqueològica de la comarca del Segrià. Almacelles i Torrefarrera. Inventari i Documentació del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la comarca del Segrià. Almacelles i Torrefarrera. Inventari i Documentació del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

DD.AA. (1979), *Els Castells Catalans*, a Dalmau R. (Eds), Barcelona.

DD.AA (1988), *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

DD.AA (1990), *Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

DD.AA. (1992), *Gran Enciclopèdia Catalana. Catalunya Romànica*, Barcelona.

9. Netgrafia

<http://www.enciclopedia.cat/>

<http://www.segria.cat/fotos/municipis/torrefarrerapdf.pdf>

<http://www.torrefarrera.cat/apartat.php?id=501>

<http://www.torrefarrera.cat/apartat.php?id=504>

Annex 1: Documentació cartogràfica/planimètrica

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

NOM DEL PROJECTE:
EIA projecte carretera Almancelles - Alguaire

MUNICIPI:
Almancelles, Torrefarrera

COMARCA:
el Segrià

PROVÍNCIA:
Lleida

Escala Numèrica 1:40.000

Escala Gràfica

DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO
BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICC/UB)

PLÀNOL NÚM.: 1
FULL 1 DE 5